

WERKEN MET DE ACTUALITEIT IN DE KLAS

Actuele bronnen zijn niet alleen geschikt voor vakken als geschiedenis en aardrijkskunde, maar bieden juist ook aanknopingspunten om een goede les Nederlands mee te geven. Bovendien spreekt actualiteit de leerlingen vaak enorm aan, omdat ze meer willen weten en lezen over de dingen die om hen heen gebeuren.

Foto: Anda van Riet

MIGNON VAN HASSELT & MICHELLE KNIJFF

Groot nieuws raakt iedereen, ook de schoolgaande jeugd. De gebeurtenissen in Parijs van afgelopen januari waren hier een duidelijk voorbeeld van. Veel scholen worstelden er destijds mee hoe zij dit (precaire) onderwerp voor hun leerlingen duidelijk en bespreekbaar konden maken. Tegelijkertijd bood juist ook dit nieuws aanknopingspunten voor allerlei leerdoelen. Wat is vrije meningsuiting, hoe ga je ermee om, welke standpunten worden er ingenomen? De actualiteit biedt een docent dan ook bij uitstek de mogelijkheid om niet alleen te werken aan leerdoelen, maar ook leerlingen voor te bereiden op een actieve en betrokken deelname aan de maatschappij.

In dit artikel bespreken we de voordelen van het

werken met actualiteit in de klas, komt een praktijkvoorbeeld van werken met actuele teksten aan bod en laten we enkele mogelijkheden zien van hoe docenten zelf actief aan de slag kunnen met actualiteit. We spraken hierover met een docente Nederlands, die de actualiteit al volop in haar lessen heeft ingezet en de vruchten ervan heeft geplukt.

Motivatief als sleutel

Een belangrijke sleutel tot leren is de motivatie van de leerling om de geboden informatie tot zich te willen nemen. Een manier om aan te sluiten bij die motivatie is het aanbieden van informatie (in de vorm van een les) over een kwestie waar leerlingen meer over willen weten en leren. De actualiteit biedt dergelijke onderwerpen. Het betreft immers thema's waar leerlingen in hun da-

gelijks leven mee in aanraking komen. Doordat de leerlingen meer over deze thema's willen lezen en leren, sluit de docent aan bij hun motivatie. Actuele gebeurtenissen kunnen veel in een klas losmaken. Erover lezen en praten helpt de leerlingen zich beter over deze kwesties te informeren en er hun mening over te vormen. Bijkomend voordeel van actuele lessen is bovendien dat de leerlingen hiermee ook nog eens hun kennis van de wereld uitbreiden, plus de woordenschat die hiermee samenhangt.

Docenten maken om die reden graag gebruik van de actualiteit in hun onderwijs. Zij zetten deze bijvoorbeeld in om de relevantie van de lesstof aan te tonen (denk aan een nieuwsartikel of filmpje over een recente aardbeving tijdens een les aardrijkskunde over aardbevingen) of om de discussie in de klas los te maken. Op

deze manier worden nieuwsmedia ingezet om kennis en inzicht op te doen en te werken aan burgerschap. Tegelijkertijd kunnen nieuwsmedia ook gebruikt worden om (taal)vaardigheden te oefenen. Door leerlingen zelf (actuele) teksten te laten kiezen, sluit de docent nog beter aan bij hun motivatie, zeker ook bij jongens. Uit onderzoek blijkt namelijk dat juist deze groep leerlingen geïnteresseerd is in zakelijke en actuele teksten (Huysmans, 2013).

Actualiteit aanvullend op de methode

Om die (taal)vaardigheden te oefenen kunnen docenten het gebruik van de actualiteit combineren met hun reguliere methode, of teksten uit de methode vervangen door actuele teksten. Een docent behandelt bijvoorbeeld eerst de theorie uit het boek. Vervolgens behandelt de

docent niet de bijbehorende opdrachten uit de methode, maar passen leerlingen de kennis toe op actuele teksten. Zo kunnen ze met behulp van nieuwsteksten oefenen in het onderscheid maken tussen feiten en meningen en objectiviteit en subjectiviteit. Ook verschillende soorten signaalwoorden zoeken in een tekst of het analyseren van een betoog, beschouwing of uiteenzetting op basis van hun kennis over de specifieke tekstkenmerken behoort tot de mogelijkheden. Pleuni Hooft van Huysduynen, werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam, gebruikte deze manier van werken regelmatig in de periode dat zij Nederlands gaf. ‘Ik merkte dat leerlingen het leuk vonden als je met iets anders komt dan het boek. Ze weten dan dat jij je best hebt gedaan om voor hen iets te zoeken en dat je iets hebt gevonden dat beter bij hen past. Dat werkt heel motiverend. Bovendien oefenen ze nogmaals de stof die je met de methode hebt aangeboden. Je slaat dus twee vliegen in één klap.’

Ook in haar huidige werk als docentopleider ziet Hooft van Huysduynen beginnende leraren die werken met actuele teksten. Zij hebben deze teksten zelf gevonden of ze komen uit een actuele methode (bijvoorbeeld *Nieuwsbegrip*). Zij ziet dan wel regelmatig dat het lesdoel vaak nog ‘het beantwoorden van de vragen’ blijft. ‘Voor mij is het belangrijk dat leerlingen de tekst lezen, snappen wat er geschreven wordt en aan de hand daarvan vragen bedenken en stellen. In de les is de theorie vaak het uitgangspunt, terwijl ik denk dat in de praktijk de leerlingen meer moeten weten over een nieuwsonderwerp waar ze over gelezen hebben. Bijvoorbeeld over Malala, een jong meisje dat de Nobelprijs gewonnen heeft. Hoe heeft ze die gewonnen en waarom zij? Daar moeten we het met elkaar over hebben. Voor mij is het niet belangrijk dat leerlingen aan het eind van de les kunnen opdreunen wat een hoofdgedachte is, maar dat ze handvatten hebben om een tekst te lezen. Dat leren ze door verschillende soorten teksten te lezen, uit verschillende (actuele) bronnen.

‘Een goede manier om inzicht te krijgen in hoeverre de leerlingen de tekst hebben begrepen, is het inzetten van *modelling* (hardop denkend voordoen en vragen stellen): juist ook bij verschillende teksten. Als docent merkte ik dat ik soms de neiging had om te denken “dat kunnen ze wel”. Gaandeweg kwam ik er dan achter dat ze het niet hadden begrepen en dus achterliepen. Door het hardop denkend voordoen kon ik meteen horen wat de leerlingen niet begrepen en daar ook vragen over stellen. We konden dan ook de verschillende teksten uit diverse nieuwsmedia vergelijken. *Modelling* door leerlingen in groepjes werkt ook heel goed.’

Gevarieerd lezen

Niet alleen is het aanbieden van actuele teksten (uit bijvoorbeeld kranten en tijdschriften) van positieve invloed op de motivatie van de leerlingen en de transfer van het toepassen van de geleerde vaardigheden op verschillende soorten teksten, ook beïnvloedt het lezen van andere tekstsoorten de taalontwikkeling van leerlingen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de publicatie *Meer lezen, beter in taal – vmbo* (Broekhof, 2013). In deze publicatie worden onderzoeken beschreven die ingaan op de effecten van lezen op taalontwikkeling voor het vmbo. Uit onderzoek van Denise Kortlever en Jeroen Lemmens (2012) en het internationale PISA-onderzoek 2009 (OECD, 2010) komt naar voren dat gevarieerd lezen belangrijk is voor de taalontwikkeling. Jongeren van vijftien jaar die gevarieerd lezen (dus niet alleen boeken, maar ook onder andere kranten en tijdschriften), scoren hoger op taal dan jongeren die dat niet doen. Kranten en tijdschriften blijken verder een uitstekende bron te zijn om de woordenschat uit te breiden. Uit onderzoek van Cunningham en Stanovich (1998) blijkt namelijk dat er veel laagfrequente woorden voorkomen in kranten en tijdschriften in vergelijking met andere teksten.

Een praktijkvoorbeeld waarin al op deze manier gewerkt wordt, zijn scholen die zogenaamde satellietteksten inzetten naast de methode *Nieuwsbegrip*, een methode voor begrijpend lezen die werkt met actuele teksten (<www.nieuwsbegrip.nl>). Via *Nieuwsbegrip* bieden de docenten hun leerlingen een informatieve tekst aan over een actueel onderwerp, bijvoorbeeld over de demonstraties voor vrijheid van meningsuiting in Parijs. Nadat de leerlingen deze tekst hebben gelezen, krijgen zij in een volgende les een andere tekst(soort) aangeboden over hetzelfde onderwerp. Dit kan bijvoorbeeld een betogende column zijn uit een krant, die de school via de Nieuwsservice van *Nieuws in de klas* ontvangt (<www.nieuwsindegklas.nl>). Hooft van Huysduynen: ‘Het is interessant om leerlingen stukken uit verschillende kranten over hetzelfde onderwerp naast elkaar te laten leggen. Iedere krant bekijkt het onderwerp uit een andere hoek. Door de stukken te vergelijken, leren leerlingen kritisch te kijken naar nieuwsmedia en dat er verschillende perspectieven zijn om een onderwerp te belichten. Ze oefenen met het herkennen van betrouwbare informatiebronnen en werken op deze manier aan mediawijsheid en 21e-eeuwse vaardigheden. Dit helpt de leerlingen ook om bijvoorbeeld argumenten te verzamelen voor het schrijven van een betoog en ze leren met bronvermelding te werken. Bovendien komen in de vmbo-examens ook veel krantenteksten voor. Het is

Jongeren die gevarieerd lezen (dus niet alleen boeken, maar ook onder andere kranten en tijdschriften), scoren hoger op taal dan jongeren die dat niet doen

goed om de leerlingen daar al in een vroeg stadium mee kennis te laten maken. Zeker de leerlingen die van huis uit daar niet mee in aanraking komen.’

Zelf aan de slag met actualiteit in de klas

Met het werken met actuele teksten valt in de praktijk dus veel winst te behalen. Docenten werken hiermee immers niet alleen aan de doelen voor het vak Nederlands (lezen, woordenschat, argumenteren en discussiëren), maar ook aan de doelen voor burgerschap. Kenmerkend voor de actualiteit is echter dat het nieuws zich niet laat voorspellen. Dit maakt het lastig om op een gedegen en goed voorbereide manier in de klas te werken met actualiteit. Wanneer docenten zelf aan de slag willen gaan met actualiteit in de klas, is het daarom goed om als eerste stap onderscheid te maken in de verschillende soorten nieuws die er zijn:

- Algemene actualiteit. Het betreft hier bijvoorbeeld sociale problemen, die regelmatig in de actualiteit worden aangekaart. Denk daarbij aan discussies rondom discriminatie, ongelijkheid of het omgaan met privacy.
- Voorspelbare actualiteit. Het betreft hier actualiteit die al ruim van tevoren bekend is, zoals de Boekenweek, verkiezingen, Prinsjesdag, sportevenementen (Olympische Spelen, wereldkampioenschap voetbal).
- Onvoorspelbare terugkerende actualiteit. Het betreft hier natuurrampen, incidenten over bijvoorbeeld privacy, bekende Nederlanders, moord en doodslag, politiek aftreden.
- Zich opdringende actualiteit. Het betreft hier nieuws waar je niet omheen kunt: grote rampen, oorlogen (relatief dichtbij), familiedrama in de buurt. De gebeurtenissen in Parijs (en de nasleep daarvan) zijn hier een goed voorbeeld van.

Deze verschillende vormen van actualiteit kunnen zich lenen voor uiteenlopende soorten opdrachten, met als doel om de lesstof te verrijken, te verbreden, verdieping te geven en te concretiseren. Dit kan met verschillende werkvormen:

- Mondelinge taalvaardigheid, zoals discussiëren, reflecteren, presenteren, zelf nieuws maken.
 - Lees- en schrijfvaardigheid, zoals het schrijven van een betoog, een werkstuk maken, nieuwsberichten schrijven (column, opinie), samenvatten, hoofdgedachte bepalen.
 - Informatievaardigheden en 21e-eeuwse vaardigheden, waaronder zoeken naar bronnen, 5w1h-vragen beantwoorden, kritisch omgaan met bronnen.
- Mogelijkheden genoeg dus om goede en afwisselende lessen te geven die gebaseerd zijn op de actualiteit. Echter, een goede voorbereiding blijft daarbij belangrijk. Op deze manier sluiten docenten bovendien aan bij de motivatie van de leerling om de geboden informatie tot zich te willen nemen. Omdat dit echter veel kostbare voorbereidings- en lestijd in beslag kan nemen, kan het uitkomst bieden om te werken met methodes en organisaties die gebaseerd zijn op en werken met de actualiteit, zoals *Nieuwsbegrip* en *Nieuws in de klas*. Op veel middelbare scholen in Nederland wordt al wekelijks op deze manier gewerkt. ■

Met dank aan Pleuni Hooft van Huysduynen, vakdidacticus Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de auteurs via <m.vanhasselt@cedgroep.nl> en <m.knijff@nieuwsindegklas.nl>.

LITERATUUR

- Broekhof, K. (2013). *Meer lezen, beter in taal – vmbo: Effecten van lezen op taalontwikkeling* [Brochure]. Den Haag: Sectorinstituut Openbare Bibliotheken. Geraadpleegd via <http://www.lezen.nl/sites/default/files/meer-lezen-beter-in-taal-vmbo-mei-2013.pdf>
- Cunningham, A., & Stanovich, K. (1998). What reading does for the mind. *American Educator*, 22(1/2), 8–15.
- Huysmans, F. (2013). *Van woordjes naar wereldliteratuur: De leeswereld van kinderen van 7-15 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen. Geraadpleegd via http://www.lezen.nl/sites/default/files/van-woordjesnaarwereldliteratuur_o.pdf
- Kortlever, M., & Lemmens, J. (2012). Relatie tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 40(1), 87–105.
- OECD. (2010). *PISA 2009 results: What students know and can do – Student performance in reading, mathematics and science* (Vol. 1). doi:10.1787/9789264091450-en